

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 23.12.2003
KOM(2003) 829 slutlig

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN
TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET**

**Ett år efter världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg :
genomförande av våra åtaganden**

{SEK(2003) 1471}

1. INLEDNING

Världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg (WSSD) hölls i september 2002 med deltagande av cirka 100 av världens ledare och representanter från 193 länder. Intressegrupper mobiliserade mer än 8 000 deltagare från icke-statliga organisationer, företag och andra grupper.

Vid världstoppmötet om hållbar utveckling bekräftades åter Rioprinciperna, Agenda 21 och programmet för det fortsatta genomförandet av Agenda 21. Genom att lägga stor vikt vid genomförandet försökte världstoppmötet om hållbar utveckling återuppliva Rioandan. På detta sätt lyckades världstoppmötet behålla hållbar utveckling högt uppe på den internationella politiska dagordningen.

Tillsammans med millenniemålen,¹ utvecklingsdagordningen från Doha och Monterrey-överenskommelsen utgör resultatet av världstoppmötet om hållbar utveckling en viktig byggsten i ett världsomspännande partnerskap för hållbar utveckling. Dess övergripande mål är följande:

- att utplåna fattigdomen
- att uppnå hållbara produktions- och konsumtionsmönster
- att skydda de naturresurser som kommer att ligga till grund för kommande generationers ekonomi och sociala utveckling.

Globaliseringen är både en realitet och en oavbruten process. Om den kan tyglas på rätt sätt, kan den göra stor nytta; den kan skapa välfärd, handel, kulturellt utbyte och slutligen fred. Europeiska kommissionen tror att det krävs starka institutioner på internationell nivå för att säkerställa goda styrelseformer och deltagande från alla. Nu, i efterdyningarna av Irakkriget och vid en tidpunkt när det internationella handelssystemet går igenom en svår tid, krävs mer än någonsin stöd för multilateralismen.

Om de globala institutionerna ska få världsmedborgarnas förtroende måste de uppfylla de ovannämnda målen. Det krävs framsteg inom hela den globala dagordningen, och vi måste komma ihåg att lösningarna helst ska grunda sig på ömsesidiga insatser för hållbarhet, handel och finansiering, i syfte att nå resultat och öka effektiviteten.

EU måste för sin del leva upp till sina åtaganden och uppfylla de mål som så kraftfullt deklarerades i Johannesburg.

Detta kan EU enbart åstadkomma genom en gemensam insats. För att EU ska kunna genomföra sitt uppdrag måste alla ställa upp, dvs. medlemsstaterna, Europaparlamentet och övriga EU-organ samt intressegrupperna.

¹ Millenniedeklarationen, som antogs av 147 statsöverhuvuden och 189 av FN:s medlemsstater, integrerar 8 ömsesidigt förstärkande utvecklingsmål, millennieutvecklingsmålen, och 18 tillhörande mål på den globala utvecklingsagendan.

EU:s allmänna strategi för hållbar utveckling antogs av Europeiska rådet i Göteborg i juni 2001. Samtidigt som denna bredare strategi antogs utökade också rådet Lissabonstrategin om ”Tillväxt, arbetstillfällen och välbefinnande” med en miljödimension. Slutligen enades Europeiska rådet i mars i år om att göra ytterligare några tillägg som ska inkluderas i strategin om hållbar utveckling, som en del av EU:s uppföljning av världstoppmötet om hållbar utveckling.

Översynen av strategin för hållbar utveckling, som enligt planeringen ska inleda den nya kommissionens mandatperiod, kommer att utgöra det viktigaste verktyget vid genomförandet av de åtaganden som gjordes vid världstoppmötet om hållbar utveckling, och innebära att den externa dimensionen av hållbar utveckling integreras med strategin. Europaparlamentet, rådet och övriga EU-organ kommer då att få möjlighet att spela en aktiv roll och framföra sina synpunkter i en bredare debatt om hållbar utveckling. Denna översyn kommer också att inkludera ett vidsträckt samråd med intressegrupperna.

Syftet med det här meddelandet är inte att föregripa resultatet av översynen av strategin om hållbar utveckling och strategins sektorsöverskridande överordnade mål, utan att titta närmare på de framsteg som hittills gjorts beträffande genomförandet av åtagandena från världstoppmötet om hållbar utveckling och beskriva de åtgärder som EU vidtagit, både internt och externt, i detta avseende.

2. VÄRLDSTOPPMÖTET OM HÅLLBAR UTVECKLING – DE VIKTIGASTE MÅLEN

De viktigaste resultaten av världstoppmötet om hållbar utveckling är följande:

- Johannesburgdeklarationen om hållbar utveckling, där världens ledare förbinder sig att uppnå välbefinnande och fred för alla genom att minska fattigdomen, skydda vår planets naturresurser och främja mänsklig utveckling.
- Genomförandeplanen från Johannesburg, en handlingsplan som fastställer specifika tidsbundna mål.

I Johannesburg inleddes mer än 200 partnerskap, inklusive EU:s initiativ ”Vatten för liv”, ”Energy for Poverty Eradication and Sustainable Development” och ”Skogslagstiftningens efterlevnad, styrelseformer och handel”. Dessa partnerskap, som utformats som verktyg för gemensamma insatser av regeringar, internationella organisationer och intressegrupper, utgör väsentliga steg för att gå från ”teori till praktik”.

Toppmötet i Johannesburg bekräftade också att det internationella samfundet stöder multilateralismen. Världens ledare intygade återigen att de stod bakom sina åtaganden beträffande ”*principerna och syftet med FN:s stadga och internationell lagstiftning, såväl som utvecklingen av multilateralismen*” och lovade gemensamt att ta itu med utmaningarna i samband med global hållbarhet.

Vid världstoppmötet om hållbar utveckling antogs ett antal nya, kvantifierbara mål och bekräftades åter befintliga internationella utvecklingsmål, framförallt millennieutvecklingsmålen.

De viktigaste målen från världstoppmötet om hållbar utveckling

- Att andelen människor utan tillgång till rent dricksvatten och grundläggande sanitet ska ha halverats år 2015.
- Att öka tillgången till moderna energitjänster, energieffektiviteten och användningen av förnybar energi och stödja de mål som fastställts i det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (NEPAD), så att åtminstone 35 % av Afrikas befolkning får tillgång till energi inom 20 år.
- Att vända den pågående utvecklingen med förstöring av naturresurserna så snart som möjligt genom att genomföra strategier som inbegriper mål för att skydda ekosystemen och uppnå integrerad förvaltning av mark, vatten och levande tillgångar, genom att förstärka regionala, nationella och lokala resurser.
- Att avsevärt minska förlusten av biologisk mångfald till 2010 och att stoppa nedgången för fiskbestånden.
- Att minimera de skadliga effekterna av kemikalier (särskilt genom att säkerställa att kemikalier år 2020 inte används på något sätt som kan skada människors hälsa eller miljön).
- Att utveckla ett tioårigt ramprogram om hållbar konsumtion och produktion.
- Att år 2005 inleda genomförandet av strategier för hållbar utveckling i alla länder.

EU reste till Johannesburg med ett ambitiöst program som byggde på de förslag som lagts av kommissionen i dess meddelande från februari 2002 ”Mot ett globalt partnerskap för hållbar utveckling”.² EU spelade en ledande roll under förhandlingarna vid världstoppmötet om hållbar utveckling och lovade att på ett antal områden gå längre än vad som överenskommits i de multilaterala åtagandena, exempelvis när det gäller förnybar energi.

Hur EU tänker sig att leva upp till sina globala åtaganden måste nu uttryckligen demonstreras. Att förverkliga dessa åtaganden kommer, som kommissionen noterade i sin årliga sammanfattande rapport 2003,³ att kräva långsiktig ansträngning med fokusering på politisk samstämmighet, hållbar globalisering och hållbar konsumtion och produktion, både inom EU och internationellt, såväl som bekämpning av fattigdomen, inbegripet överföring av resurser. EU kommer att engagera sig aktivt i internationellt samarbete och multilaterala förfaranden för att stödja genomförandet av målen från världstoppmötet om hållbar utveckling.

Inom EU finns det grundläggande politiska ramverket på plats. Europeiska rådet förstärkte i mars 2003 EU:s strategi för hållbar utveckling genom att fastställa prioriterade EU-åtgärder, i syfte att bl.a. genomföra de politiska ambitioner som överenskommits i Johannesburg, Doha och Monterrey. I realiteten håller resultatet av världstoppmötet om hållbar utveckling på att införas på EU:s egen interna politiska agenda.

² KOM(2002) 82 slutlig

³ Genom den årliga sammanfattande rapporten kan Europeiska rådet få en uppföljning av de framsteg som gjorts när det gäller att genomföra Lissabonstrategin. KOM(2003) 5 slutlig/2

Prioriteringar som man kom enas om vid rådets vårmöte 2003

- Att säkerställa effektiv uppföljning av de nya mål och målsättningar som man kom överens om i Johannesburg beträffande vatten och sanitet, skydd för den marina miljön, hotade fiskbestånd, kemikalier och naturresurser, inbegripet skogar och biologisk mångfald.
- Att säkerställa effektiv uppföljning av det åtagande som gjordes i Monterrey beträffande förverkligande av målet på 0,7 % för det offentliga utvecklingsbiståndet.
- Att öka företagens sociala ansvar och miljöansvar både på EU-nivå och internationellt.
- Att främja hållbar utveckling och rättvis handel, särskilt genom att utveckla stimulansåtgärder för handel med hållbart producerade varor och uppmuntra exportkrediter som stödjer en hållbar utveckling.
- Att ytterligare utveckla och genomföra unionens initiativ ”Vatten för liv” och ”Energy for Poverty Eradication and Sustainable Development”.
- Att bidra till utveckling av regionala strategier för hållbar utveckling, som t.ex. bygger på den erfarenhet som vunnits inom ramen för Europa-Medelhavsprocessen.
- Att inom rimlig tid utarbeta ett tioårigt ramprogram om hållbar konsumtion och produktion, både internationellt och på EU-nivå, där EU bör ta i täten.
- Att förstärka den internationella miljöstyrningen som skulle kunna leda till en uppgradering av Förenta nationernas miljöprogram (UNEP) till ett specialiserat FN-organ med ett brett mandat i miljöfrågor.

Att uppnå målen från världstoppmötet om hållbar utveckling kommer att kräva ledarskap och samordningseffekter, såväl internt som externt, om man ska undvika negativa effekter, dubbelarbete och politiska sammanstötningar. Att förbättra den politiska samstämmigheten, inbegripet mellan intern och extern politik, är den viktigaste utmaningen när det gäller hållbar utveckling, både inom det utökade EU och på global nivå. I detta sammanhang är det viktigt att understryka att det föreligger ett nära samband mellan uppföljningsprocesserna efter alla större FN-konferenser och att det internationella samfundet måste undvika riskerna för dubbelarbete och motsägande agendor.

Likaså måste dialogen och samarbetet med intressegrupperna inom EU och med partners utanför EU främjas, särskilt med avseende på utvecklingsländer, där det är viktigt att öka medvetenheten och främja integration av hållbarhetsutmaningar i strategierna för utveckling och bekämpning av fattigdomen.

Europeiska kommissionen håller på och utvecklar ett övergripande system för utvärdering och rapportering baserat på särskilda indikatorer, som bygger på det arbete som utfördes av arbetsgruppen som hade i uppgift att utveckla indikatorer för hållbar utveckling. Prioriteringar som hänför sig till genomförandet av målen från världstoppmötet om hållbar utveckling ingår som en integrerad del i ramverket för indikatorer, vilket utgör basen i det här systemet.

3. INTERNA ASPEKTER

Det är väsentligt att öka den politiska sammanhållningen, delvis genom att utvärdera de olika interna och externa effekterna av EU:s politiska förslag. Hållbar förvaltning av naturresurser och främjande av hållbar konsumtion och produktion är också väsentligt för att genomföra målen från världstoppmötet om hållbar utveckling inom EU. Slutligen utgör utvidgningen av EU ett viktigt, fristående bidrag till hållbar utveckling.

3.1. Samstämmighet: EU:s strategi för hållbar utveckling och externa spridningseffekter.

Politisk samstämmighet är ett utmanande begrepp som omfattar flera dimensioner.⁴ Det finns möjlighet att märkbart förbättra den interna politiska samstämmigheten genom att ytterligare integrera hållbarhetsmålen i EU:s politik. EU:s nationella politik kan ha "spridningseffekter" i andra länder och kan på så sätt underminera målen för EU:s politik där, särskilt på området utvecklingssamarbete. Båda aspekterna (dvs. att säkerställa den interna politiska samstämmigheten och att förhindra skadliga effekter utanför EU) beaktades beträffande EU:s politik på flera olika områden, t.ex. jordbruk, fiske, transport och energi.

- Genom den nyligen beslutade reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken åstadkoms en stor förskjutning mot en hållbar jordbruksmodell för Europa och ett avlägsnande från de produktionsbaserade subventionerna som snedvrider handeln. Riktlinjer för bästa praxis, miljökrav, åtgärder för landsbygdsutveckling och övervakningsmekanismer och att bidrag frikopplas från produktionen främjar ett hållbarare jordbruk. Detta kommer att innebära överensstämmelse med miljökraven och kraven på livsmedelssäkerhet och på djurens välbefinnande. Detta bör ha en märkbar positiv effekt när det gäller att behålla markens bördighet, skydda den biologiska mångfalden, livsmiljöer och landskap, såväl som på att förbättra ekoeffektiviteten i råvaruanvändningen.
- Den föreslagna reformen av den gemensamma fiskeripolitiken kommer att leda till utveckling av en ekosystembaserad strategi för fiske som respekterar säkra biologiska gränser, och avskaffande av subventioner vid kapacitetshöjning. Meddelandet från december 2002 om gemenskapens avtal om fiskepartnerskap (FPA-avtal)⁵ erkände behovet av att säkerställa samstämmighet med utvecklingsmålen och att bidra till hållbar förvaltning av fiskebestånd på global nivå.
- De åtgärder som beskrivs i grönboken om energi och tryggad energiförsörjning⁶ och i vitboken om den gemensamma transportpolitiken fram till 2010⁷ bör också vara till hjälp när det gäller att uppnå ökad politisk samstämmighet på dessa båda områden, genom att kraven på hållbarhet integreras på ett bättre sätt. I vitboken finns en serie förslag på hur man ska ta itu med skadliga miljöeffekter och på hur

⁴ Se kommissionens meddelande "Mot ett globalt partnerskap för hållbar utveckling" KOM(2002) 82 slutlig och 2003 års översyn av miljöpolitiken.

⁵ Meddelande från kommissionen om ett integrerat regelverk för avtal om fiskepartnerskap med tredje länder, KOM(2002) 637 slutlig.

⁶ KOM(2000) 769 slutlig

⁷ KOM(2001) 370 slutlig

man förhindrar trafikstockningar. Att genomföra dessa åtgärder kommer att avsevärt bidra till en hållbar utveckling. Att avskaffa energisubventioner som är skadliga för miljön kommer också att förbli en viktig prioritering.

- Åtgärder som vidtas i enlighet med regionalpolitik och sammanhållningspolitik kan också ha ett avgörande inflytande på mark- och naturresurser. De måste därför kopplas till en utvärdering av vilken effekt de har på miljön.
- Praxis som rör företagens sociala ansvar kan bidra till att uppfylla målen för EU:s politik, särskilt beträffande en hållbar utveckling, genom att den kan verka som ett komplement till de befintliga politiska verktygen i form av t.ex. handels- och utvecklingsavtal. Ett prioriterat område inom strategin för främjande av företagens sociala ansvar är att detta ska integreras i gemenskapspolitiken.⁸

Som komplement till utvecklingen av politiken har ett övergripande instrument som ska användas för att utvärdera effekten av alla mera genomgripande politiska förslag från kommissionen⁹ inrättats. Denna nya mekanism kommer att ha ett avgörande inflytande när det gäller att förbättra samstämmigheten, genom att i ett tidigt skede av beslutsfattandeprocessen möjliggöra analys av potentiella ekonomiska och sociala effekter samt miljöpåverkan, inbegripet i tredje länder.

Vikten av att integrera miljöskyddskrav i övrig EU-politik, i syfte att främja hållbar utveckling, erkänns i artikel 6 av fördraget. I juni 1998 begärde Europeiska rådet i Cardiff att olika rådskonstellationer skulle förbereda strategier och program, i syfte att integrera miljöskyddskraven på sina olika politikområden (industri, inre marknad, utveckling, fiske, energi, transport, jordbruk, allmänna frågor, ekonomiska och finansiella frågor samt information och livslångt lärande). Den här processen behöver återupplivas, vilket betonades vid Europeiska rådet i mars 2003 och i översynen av miljöpolitiken 2003.

Inom ramen för strategin för hållbar utveckling och Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna som kungjordes i Nizza i december 2000, har EU förbundit sig att fullt ut integrera såväl de ekonomiska och sociala kraven som miljöskyddskraven, och de grundläggande rättigheterna, inklusive grundläggande arbetsnormer och jämställdhet, med sin politik och sin verksamhet, med vederbörlig hänsyn tagen till både interna och externa dimensioner.

Åtagandet med avseende på integration av hållbarhetsfrågor i utrikespolitiken bekräftades på nytt vid Europeiska rådet i Thessaloniki i juni 2003. EU:s ledare gick med på att införa ett ”nätverk för grön diplomati”, vars verksamhet skulle vara till hjälp för att genomföra den integrationsmetod som RELEX antog i mars 2002. Den bör också vara till nytta för att åstadkomma en effektivare användning av EU-diplomatin för att stödja agendan för miljö och hållbar utveckling.

I oktober 2003 etablerade kommissionen och medlemsstaterna ett informellt nätverk på högsta nivå om samstämmighet på området utvecklingssamarbete. Nätverket kommer att främja kapacitetssupplegning och samordning och fastställa konkreta

⁸ Meddelande från kommissionen om företagens sociala ansvar: Näringslivets bidrag till en långsiktig stabil utveckling, KOM(2002) 347.

⁹ Meddelande från kommissionen om konsekvensanalys – KOM(2002) 276 slutlig

mål för arbetet med samstämmighet. Deltagarna kommer att underrätta varandra om politiska initiativ som kan påverka utvecklingssamarbetet och upptäcka eventuella oförenligheter.

Pågående EU-insatser

- Förbättring av den politiska samstämmigheten mellan EU och medlemsstaterna i syfte att öka samordningen och undvika skadliga effekter inom både EU och tredje länder.
- Genomförande av reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken som beslutades 2003 och fortsättning på reformprocessen för de jordbrukssektorer som återstår.
- Genomförande av reformen av den gemensamma fiskeripolitiken.
- Integration av miljöfrågor på andra politikområden där miljöpåfrestningarna är särskilt stora, som t.ex. transport, energi och industri, samt återupplivning av Cardiffprocessen.
- Utvärdering av ekonomiska och sociala effekter samt påverkan på miljön av genomgripande politiska förslag och handelsförhandlingar.
- Förbättring av integrationen av principerna om företagens sociala ansvar i EU:s politik, där det är tillämpligt.
- Lansering av nätverket för grön diplomati, i enlighet med slutsatserna från Europeiska rådets möte i Thessaloniki, och det informella nätverket för samstämmighet angående utvecklingssamarbetet, enligt artikel 179 av EG-fördraget.

3.2. Hållbar förvaltning av naturresursbasen

I genomförandeplanen från Johannesburg konstateras det att *”för att vända den nuvarande utvecklingen med förstöring av naturresurserna [] måste man genomföra strategier för att skydda ekosystemen och uppnå integrerad förvaltning av mark, vatten och levande tillgångar”*.

Fastän EU redan har vidtagit en mängd åtgärder i syfte att uppnå hållbar förvaltning av naturresurserna (t.ex. biologisk mångfald, vatten och mark), krävs det ytterligare åtgärder på olika områden för att målen från Johannesburg ska kunna uppfyllas och dessa håller nu på att planeras.

Vid världstoppmötet om hållbar utveckling gjordes åtaganden av alla länder att de ”år 2010 avsevärt skulle ha nedbringt takten på minskningen av den biologiska mångfalden”. EU gick ännu längre och fastställde ett ambitiösare mål: Nedgången för den biologiska mångfalden ska ha avstannat år 2010. För att uppnå det här målet har Europeiska kommissionen inlett ett omfattande samråd med genomgång av EU:s politik med avseende på biologisk mångfald och kommissionen kommer att utfärda rekommendationer som omfattar ett antal prioriterade åtgärder, med angivande av aktörer och tidsramar, och kommer även att kartlägga vilka resurser som krävs. En särskild handlingsplan avseende biologisk mångfald har redan fastställts för en del

sektorer (jordbruk, utveckling, fiske etc.). Genomförandeindikatorer för biologisk mångfald håller på att utvecklas i samarbete med Europeiska miljöbyrån.

Eftersom oceanerna och marken fungerar som reservoarer med avgörande betydelse för den biologiska mångfalden har kommissionen antagit två meddelanden, ”Mot en strategi för att skydda och bevara den marina miljön” och ”Mot en temainriktad strategi för markskydd”.¹⁰ De åtgärder som föreslås i dessa meddelanden kommer att utgöra basen för utvecklingen av övergripande strategier för skydd av mark och marin miljö.¹¹

Kommissionen har nyligen angett huvuddragen för en ny strategi som ska främja hållbar resursanvändning.¹² Denna strategi kommer att ta upp användningen av resurserna på ett övergripande sätt och fokusera på miljöeffekterna av resursanvändningen, i syfte att frikoppla den ekonomiska tillväxten från miljöförstörelsen. De tre viktigaste målsättningarna kommer att vara att samla information och se till att den hålls uppdaterad, utvärdera politik som direkt eller indirekt påverkar resurserna, och att identifiera lämpliga åtgärder. Syftet med de åtgärder som genomförs ska vara att undersöka hela livscykeln för våra naturresurser, från det att de kommer in i ekonomin tills de återgår till mark, luft och vatten, och att kartlägga hur resurserna används för att potentialen för förbättring av miljön ska vara största möjliga, med beaktande av tekniska möjligheter och socioekonomiska aspekter.

Pågående EU-insatser

- Översyn av EU:s politik med avseende på biologisk mångfald och utveckling av handlingsplaner med strategier för att skydda marken och den marina miljön.
- Utveckling av en strategi för att främja en hållbarare resursanvändning.

3.3. Hållbar konsumtion och produktion

Genomförandeplanen från Johannesburg innehåller ett åtagande om att ”*främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster, där industriländerna går i täten, och denna strategi ska innebära fördelar för alla länder*”.

Inom EU finns redan en bred blandning av politik och verktyg att tillgå som ska främja hållbar konsumtion och produktion, såväl på utbudssidan som på efterfrågesidan. Bland dessa ingår t.ex. samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar,¹³ EU:s miljölednings- och miljöredovisningsordning

¹⁰ Kommissionens meddelande – Mot en temainriktad strategi för markskydd, KOM(2002) 179 slutlig, 16.4.2002 och kommissionens meddelande – Mot en strategi för att skydda och bevara den marina miljön, KOM(2002) 539 slutlig, 2.10.2002.

¹¹ Översynen av miljöpolitiken 2003 innehåller en beskrivning av status för förberedandet av flera temainriktade strategier inom ramen för det sjätte miljöhandlingsprogrammet.

¹² ”Mot en temainriktad strategi för hållbar användning av naturresurser”, KOM (2003) 572

¹³ Rådets direktiv 96/61/EG av den 24 september 1996 om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar.

(EMAS),¹⁴ EU:s miljömärke¹⁵, gemenskapens nya regelverk för beskattning av energiprodukter och elektricitet och den integrerade produktpolitiken.¹⁶

Inom nyckelsektorer, som exempelvis transport och energi, finns det ett antal initiativ för att främja energisparande och effektivitet (t.ex. förbättring av byggnaders energiprestanda, kraftvärmeproduktion), det finns mål uppsatta för förnybar energi vid generering av elektricitet och motorbränslen, och åtgärder har vidtagits för att främja övergång till godstransporter via järnväg och på fartyg. Avfall hanteras också genom en uppsättning lagar som grundar sig på tre principer – förebyggande, återvinning och återanvändning – och syftet är att underlätta slutförvaring och övervakning.

Företagens sociala ansvar kan också innebära ett positivt bidrag till hållbar konsumtion och produktion, eftersom utvecklingen delvis har skett som svar på kundkrav och kundförväntningar. När det gäller kunderna och deras köpvanor ökar hela tiden efterfrågan på information och garantier för att miljön och de sociala frågorna i ett bredare perspektiv beaktas vid produktion och försäljning, och företagen blir allt känsligare för dessa krav. Som ett svar på dessa krav används nu i ökande utsträckning social märkning, miljömärkning och märkning som anger rättvis handel av individuella tillverkare (egen miljömärkning), industrisektorer, icke-statliga organisationer och offentliga myndigheter.

De miljövinster som görs genom att man inför lagstiftningsåtgärder, frivilliga instrument, teknik och innovationer uppvägs ibland av att konsumtionen ökar.

Om man beaktar det breda utbud av politik och instrument som redan finns att tillgå inom EU så bör arbetet med att uppnå hållbar konsumtion och produktion inte inledas med försök att på nytt uppfinna hjulet. Man bör i stället bygga på de initiativ som redan finns, och fokusera på de sektorer där utvecklingen går bakåt. Det är särskilt viktigt att utveckla olika politiska åtgärder, inbegripet marknadsbaserade instrument som beskattning och incitament med referens till miljön, att låta miljöförhållanden avspeglas bättre i prissättningen av produkter och tjänster, liksom att fokusera på information och livslångt lärande för att öka beredskapen för förändringar i konsumtions- och produktionsmönstren.

De flesta utsläppen från transportsektorn (bly, svavel, koloxid, kväveoxider, flyktiga organiska ämnen, partiklar) har minskat. Utsläppen av koldioxid är dock ett undantag. Ett antal åtgärder som t.ex. förbättrad bränsleeffektivitet, alternativa motorbränslen och byte av transportslag bör kunna ändra den rådande trenden. Det krävs också att man säkerställer att miljökostnaderna för vägtransporter beaktas bättre, främst genom utveckling av en gemenskapsram för prissättning av transportinfrastrukturen enligt kommissionens förslag.¹⁷

¹⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr. 761/2001 av den 19 mars 2001 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljöredovisningsordning (EMAS).

¹⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr. 1980/2000 av den 17 juli 2000 om ett reviderat gemenskapsprogram för tilldelning av miljömärke.

¹⁶ Integrerad produktpolitik – miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv, KOM (2003) 302.

¹⁷ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 1999/62/EG om avgifter på tunga godsfordon för användning av vissa infrastrukturer, KOM(2003) 448 slutlig.

När det gäller de sammanlagda utsläppen av växthusgaser, som i huvudsak kommer från energisektorn och från användning av energi i andra sektorer (transport, industri, etc.), visar de senaste officiella siffrorna (från 2001) en nedgång med 2,3 % från 1990. Om EU ska kunna uppnå Kyotomålet måste den genomsnittliga nedgången vara 0,6 % per år fram till 2012. Detta kommer att kräva både ytterligare åtgärder och en del stöd från Kyotomekanismerna, dvs. handel med utsläppsrätter, gemensamt genomförande och mekanismer för ren utveckling. Det är dock oroväckande att den nedåtgående trenden från mitten av 1990-talet nu i början av detta decennium har svängt och är på väg upp. De åtgärder som kartlades i det europeiska klimatförändringsprogram,¹⁸ som infördes i mitten av år 2000, befinner sig på olika förberedelse- och genomförandestadier och bör kunna bidra till att korrigera utsläppsprofilen för växthusgaser från 2008-2012 och därefter.

I överensstämmelse med detta pekade den andra rapporten som utvärderade det europeiska klimatförändringsprogrammet¹⁹ på vikten av genomförande och övervakning. Ett område som förtjänar särskild uppmärksamhet är förnybar energi, där medlemsstaterna har visat upp mycket olika nivåer när det gäller deras framsteg för att bidra till att EU:s övergripande mål för förnybar energi på 12 % ska ha uppnåtts 2010, eller de enskilda målen för förnybar energi från elektricitet eller biobränslen 2010. Användningen av förnybar energi och biobränslen väntas öka efter den 1 januari 2004 då det nya direktivet om beskattning av energiprodukter och elektricitet träder i kraft, eftersom det innehåller bestämmelser om lägre beskattning och en flexiblere användning av skatteåtgärder för sådana energiprodukter och för elektricitet. Inom en nära framtid kommer kommissionen genom rapporteringsskyldigheten att mera exakt kunna identifiera de medlemsstater som skulle kunna sätta den övergripande politiken på spel.

När det gäller kemikalier kommer EU:s nya kemikaliepolitik, REACH²⁰, att innebära ett avgörande steg framåt för att uppfylla målet från världstoppmötet om hållbar utveckling om att säkerställa *"säker kemikaliehantering under hela livscykeln"*. Huvudsyftet med REACH är att säkerställa en hög nivå när det gäller att skydda människors hälsa och miljön, medan kemikaliesektorns konkurrenskraft bevaras och ökar.

Utvecklingen av miljöteknik bör få en allt viktigare roll i EU:s strategi mot hållbar konsumtion och produktion. Handlingsplanen för miljöteknik kommer att etablera ett regelverk för att främja utveckling och användning av miljöteknik, genom att avlägsna marknadshinder och införa marknadsbaserade lösningar, samt även genom incitament som investeringsbidrag, miljöbeskattning, utfasning av direkta eller underförstådda subventioner till förorenande teknik och andra spärrar för marknader och institutioner som för närvarande utgör hinder för teknisk innovation. Vitboken om en europeisk rymdpolitik föreslår åtgärder för att använda rymdteknik och jordobservationer inom ramen för reform av den gemensamma jordbrukspolitik, förvaltning av vattenresurserna och övervakning av den tropiska skogen.

¹⁸ Meddelande från kommissionen om "EU:s strategier och åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser: På väg mot ett europeiskt klimatförändringsprogram", KOM(2000) 88.

¹⁹ Second European Climate Change Programme Progress Report, April 2003, <http://europa.eu.int/comm/environment/climat/eccp.htm>.

²⁰ REACH, "Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals (registrering, bedömning och godkännande av kemikalier)" KOM(2003) 644.

Pågående EU-insatser

- Genomförande och utveckling av befintliga åtgärder och instrument för att tillhandahålla incitament för hållbarare produkter och tjänster och för att internalisera sociala och miljörelaterade förhållanden. Detta inkluderar bl.a. mål, öppenhet och icke-diskriminerande frivilliga märkningsstrategier som baseras på ILO:s grundläggande konventioner eller erkända miljöstandarder, såväl som stöd till utvecklingsländer för att de ska använda dessa metoder, inbegripet genom kapacitetsuppbyggnad och genom att ge stöd till åtgärder för att inkludera öppenhet, tillgänglighet och icke-diskriminerande metoder.
- Fokusering på sektorer där utsläppen fortsätter att öka, särskilt sektorerna för transport och energi.
- Reform av kemikaliepolitiken.
- Stöd till utveckling och användning av miljöteknik, bl.a. genom att genomföra de åtgärder som framlagts i handlingsplanen för miljöteknik.

3.4. Utvidgningens bidrag till hållbar utveckling

Kommissionens meddelande "Tio år efter Rio - Förberedelser inför världstoppmötet om hållbar utveckling år 2002"²¹ konstaterade att *"utvidgningen av den Europeiska unionen är förmodligen det största enskilda bidraget till en global hållbar utveckling som EU kan göra."*

EU kommer den 1 maj 2004 att välkomna sina nya medlemsstater: Cypern, Tjeckiska republiken, Estland, Ungern, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiska republiken och Slovenien. Dessa länder är efter anslutningen skyldiga att genomföra och verkställa EU:s lagstiftning och strategier. Bulgarien, Rumänien och Turkiet kommer också att fortsätta att anpassa sin lagstiftning till EU:s, som en del av sin anslutningsprocess.

Utvidgningen har varit till stöd för de anslutande länderna, som inom många sektorer, t.ex. socialpolitik, miljö, utveckling, kommer att vara fullt involverade i genomförandet av EU:s strategi för hållbar utveckling och Lissabonstrategin för att uppfylla målen och målsättningarna enligt genomförandeplanen från världstoppmötet om hållbar utveckling.

På t.ex. miljöområdet har de nya medlemsstaterna antagit EU:s standarder och gjort betydande insatser med hjälp av EU-instrument, för att uppgradera sina miljöinfrastrukturer. De har bl.a. ratificerat Kyotoprotokollet, förbättrat kvaliteten på sitt dricksvatten och avloppsreningen, infört ytterligare åtgärder för naturskydd (genom nätverket Natura 2000) och anpassat sin kemikalielagstiftning till EU:s.

²¹ KOM (2001) 53

De nya medlemsstaterna har också uppdaterat sin utvecklingspolitik så att den ligger i linje med EU:s utvecklingspolitik och har accepterat åtskilliga av de åtaganden som ingår i EU:s befintliga regelverk för utveckling.

Genom utvidgningen kommer EU också att få nya grannar i östra och sydöstra Europa. EU:s samarbete med grannarna i sydöstra Europa, de nya oberoende staterna i Östeuropa och Medelhavsområdet inom befintliga regionala och subregionala ramar, och genom bilaterala partnerskap kommer att få ökad betydelse²². De förstärkta förbindelserna mellan EU och dess grannländer har blivit en mycket viktig pådrivande faktor för att främja hållbar utveckling och höja miljöstandarderna. Detta har resulterat i samarbete om nyckelfrågor som t.ex. klimatförändringar, och har även ökat miljöinvesteringarna på kontinenten.

I maj 2003 underströk *Miljö för Europa-konferensen* i Kiev behovet av en uppföljning av världstoppmötet om hållbar utveckling på regional nivå och godkände mål och prioriteringar för att förverkliga genomförandeplanen från Johannesburg inom ramen för FN:s ekonomiska kommission för Europa. Efter denna konferens sammanfattade kommissionen sin syn på det framtida miljösamarbetet mellan det utvidgade EU och dess grannar i sitt meddelande om alleuropeiskt miljösamarbete.

Pågående EU-insatser

- Harmonisering med gemenskapens befintliga regelverk på miljöområdet och det sociala området i de nya medlemsstaterna som omfattas av övergångsarrangemang.
- Stöd till nya medlemsstater att genomföra gemenskapens befintliga regelverk genom relevanta gemenskapsinstrument.
- Anpassning till målen i EU:s utvecklingspolitik för de nya medlemsstaterna.
- Ökad fokusering på miljön hos de nya grannarna inom ramen för strategin ett utvidgat Europa.

4. EXTERNA ASPEKTER

4.1. Bekämpning av fattigdomen

I genomförandeplanen från Johannesburg konstateras det att *”utrotning av fattigdomen är den största globala utmaningen som världen står inför idag och att det är ett absolut krav för att uppnå hållbar utveckling, särskilt i utvecklingsländerna”*. Att uppfylla millennieutvecklingsmålet att till år 2015 ha halverat den värsta nöden utgör en enorm utmaning som kräver insatser på flera områden, av alla länder och på alla nivåer.

²²

Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet – Ett utvidgat europeiskt grannskap: En ny ram för förbindelserna med våra grannländer i öster och söder, (KOM(2003) 104. Ett kommande ”Wider Europe Package” ska antas under våren 2004.

Världstoppmötet om hållbar utveckling bekräftade att miljön och säkerställandet av hållbar förvaltning av naturresursbasen bör ses som en integrerad del av agendan för fattigdomsbekämpning. Förstöring av naturresurserna kan på ett avgörande sätt lägga hinder i vägen för fattigdomsbekämpningen och den ekonomiska utvecklingen. Det är dessutom ofta de fattiga som drabbas hårdast av miljöförstöring och som lider mest av bristen på tillgång till grundläggande tjänster som dricksvattenförsörjning och sanitära anläggningar.

Resultatet av den internationella konferensen för utvecklingsfinansiering som hölls i Monterrey i mars 2002 ("Monterrey-överenskommelsen") innebar ett erkännande av att det för att uppnå de internationellt fastställda målen, inbegripet de som ingår i millenniedeklarationen, krävs ett nytt partnerskap mellan industriländer och utvecklingsländer.

Detta nya partnerskap kräver att utvecklingsländerna vidtar åtgärder för att förbättra sin förvaltning, i synnerhet genom att införa en sund ekonomisk politik och stabila demokratiska institutioner som beaktar befolkningens behov. För industriländerna innebär det bl.a. insatser för att öka möjligheterna till handel för utvecklingsländerna, ökat officiellt utvecklingsbistånd (ODA) och skuldlättnader.

EU antog i februari 2001 "Allt utom vapen-initiativet" som beviljade tull- och kvotfritt tillträde till EU-marknaden för de minst utvecklade länderna.

Vid Europeiska rådets möte i Barcelona i mars 2002 fastställdes åtta åtaganden för EU²³ som dess bidrag till den internationella konferensen för utvecklingsfinansiering (Mexiko, 18-22 mars 2002).

Efter en begäran i november 2002 av rådet (allmänna frågor och yttre förbindelser) kommer kommissionen att närmare övervaka fullgörandet av dessa åtaganden. Den första rapporten lades fram i maj 2003²⁴. Beträffande volymen på det officiella utvecklingsbiståndet (ODA) konstaterar kommissionen att genomförandet fortskrider trots de svåra budgetmässiga förutsättningarna. Men för att klara av de självpåtagna förpliktelseerna krävs det fortfarande stora ansträngningar. Under 2002 hade åtta medlemsstater redan uppfyllt målet på 0,33 % av BNI till offentligt utvecklingsbistånd och under 2003 kommer tio medlemsstater att nå detta mål. Att tio nya medlemsstater ansluter sig innebär ytterligare en utmaning och en ny möjlighet. De anslutande länderna kommer att träda fram som nya givare, men flertalet av dem kommer att ha långt kvar till målet 0,33 % vid tidpunkten för anslutningen. Kommissionen håller för närvarande på och förbereder en ny rapport till våren 2004, som skulle kunna innehålla tilläggsförslag baserade på åtagandena från Barcelonakonferensen.

Beträffande de återstående åtagandena råder konsensus bland medlemsstaterna om övergång till att i högre utsträckning samordna strategierna för utvecklingssamarbetet och harmonisera förfarandena för att gå vidare med övergången till obundet bistånd,

²³ Åtagandena i Monterrey behandlar volymen på det officiella utvecklingsbiståndet, samordning och harmonisering, övergång till obundet bistånd, tekniskt bistånd på handelsområdet, globala kollektiva nyttigheter, innovativa finansieringskällor, reformering av det internationella finansiella systemet och skuldlättnader.

²⁴ SEK (2003) 569

och om att införa de bestämmelser som krävs för att säkerställa att medlemsstater deltar i initiativet för svårt skuldsatta fattiga länder (HIPC), liksom om att arbeta vidare med frågan om globala kollektiva nyttigheter och innovativa finansieringskällor. Medlemsstaterna har också förbundit sig att öka sina insatser på området handelsrelaterat bistånd och att dessutom skynda på med reformeringen av de internationella finansieringsinstitutionerna.

Förutom den utveckling som pågår på den politiska nivån ger gemenskapen också bistånd till praktiskt arbete när det gäller genomförandet av åtagandena från världstoppmötet om hållbar utveckling. Via budgetposten ”för miljö i utvecklingsländerna” kommer mer än 9 miljoner euro att ställas till förfogande från budgetarna för 2003 och 2002 för projekt som tar upp säker hantering av kemikalier, samspelet mellan handel och miljö och skogsförvaltning. Den inbjudan att ansöka om bidrag som utgick under samma budgetpost kommer att tillföra ytterligare 65 miljoner för arbete som i huvudsak hänför sig till olika åtaganden från världstoppmötet om hållbar utveckling. Arbetet på fältet kommer att starta under 2004.

Pågående EU-insatser

- Arbete för att säkerställa att de åtta åtaganden som gjordes i Monterrey genomförs inom utsatt tid, och att även öka volymen för det offentliga utvecklingsbiståndet.
- Årlig övervakning för att följa upp åtagandena, enligt vad som beslöts i maj 2003 av rådet (allmänna frågor och yttre förbindelser).

4.2. Vatten-, energi- och skogsinitiativ

Vid världstoppmötet om hållbar utveckling lanserade EG tillsammans med medlemsstaterna ”EU:s energiinitiativ för fattigdomsutrotning och hållbar utveckling”, ”EU:s initiativ vatten för liv” och ”Handlingsplan för skogslagstiftningens efterlevnad, styrelseformer och handel”.

Energiinitiativets målsättning är att genom att förbättra tillgången till lämpliga, hållbara och rimligt prissatta energitjänster på landsbygden, i stadsnära områden och i städer bidra till att de övriga millennieutvecklingsmålen ska kunna uppnås. EU:s vatteninitiativ är avsett att genomföra de mål för vatten och sanitet som fastställdes vid världstoppmötet om hållbar utveckling och som även tillhör millennieutvecklingsmålen. Den huvudsakliga uppgiften när det gäller handlingsplanen för skogen är att bekämpa illegal skogsavverkning. Dessa initiativ har utformats som partnerskap med många intressenter, vilket inkluderar medlemsstater, EG, EIB, det civila samhället och den privata sektorn.

Initiativens första år har inneburit att konsensus har uppnåtts inom EU beträffande den framtida inriktningen och strategierna, och dessutom har en inledande dialog påbörjats med mottagare och intressegrupper. En del snabba åtgärder har vidtagits för att starta det praktiska arbetet på landsnivå. Sekretariatet för EU:s energiinitiativ och Vatten för liv-initiativ är inhysta hos Europeiska kommissionen och åtgärderna

som ska genomföras inom ramen för initiativen vidtas av EG eller medlemsstaterna, eller av dem gemensamt. Båda initiativen är starkt fokuserade på Afrika, men utvecklas även i andra regioner. De två initiativen bygger också på utvecklingen av innovativa partnerskap mellan den offentliga och den privata sektorn.

De åtgärder som utvecklats inom ramen för energiinitiativet omfattar elektrifiering av landsbygden, utveckling av decentraliserade energisystem, ökad användning av förnybar energi och ökad energieffektivitet (inklusive renare och effektivare teknik för fossila bränslen, teknik för bättre hantering och användning av traditionell biomassa). De tematiska huvudområdena inom initiativet har överenskommit med medlemsstaterna, och där ingår utveckling av energipolitik, institutionell kapacitetssuppletering och tekniskt samarbete, sektorövergripande planering, marknadsutveckling, och samarbete med finansiella institutioner. En arbetsgrupp håller på och utvecklar finansiella strategier, och medlemsstaterna bidrar med andra aspekter på energiinitiativet för fattigdomsutrotning och hållbar utveckling.

På energiområdet är det utvecklingen av Johannesburgkoalitionen för förnybar energi som spelar en viktig roll. Inom ramen för detta initiativ har än så länge de 82 länder som gått med i koalitionen kommit överens om att sätta upp mål och tidsramar för att öka andelen förnybar energi i sin övergripande energimix, i syfte att överträffa de åtaganden som genomförandeplanen från Johannesburg innebär.

En mycket viktig prioritering är att det skapas samordningseffekter mellan EU:s energiinitiativ för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling och andra relevanta initiativ, t.ex. Johannesburgkoalitionen för förnybar energi, "Global Village Energy Partnership", "Global Network on Energy for Sustainable Development" och världskonferensen om förnybar energi i Bonn 2004. Strategiska allianser mellan dessa och andra aktörer kommer att få stor betydelse.

De privata internationella investeringarna som tillhandahålls genom det offentliga utvecklingsbiståndet för att förbättra tillgången till energitjänster i utvecklingsländer måste också öka. En annan mycket viktig förutsättning är att de nationella och regionala strategierna måste erkänna att tillgången till energi är väsentlig, om målet för bekämpning av fattigdomen och de övriga millennieutvecklingsmålen ska kunna uppnås. Med hänsyn till de komplexa interna relationerna mellan energi och andra viktiga utvecklingssektorer finns det ett behov av insatser på ett tidigt stadium för att integrera energi i lands- och regionsstrategidokumentet.

Huvudsyftet med vatteninitiativet är att stärka det politiska åtagande att agera och skärpa vatten- och sanitetsprofilen, i syfte att bekämpa fattigdomen, att främja bättre styrelseformer och att integrera förvaltningen av vattenresurserna, inbegripet för gränsöverskridande vatten, att förbättra samordningen och att utveckla ytterligare mekanismer för finansiering. EU:s vatteninitiativ har ingått i ett starkt, fungerande partnerskap med afrikanska ministerrådet för vatten och det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (NEPAD), och det är aktivt i Östeuropa, Kaukasus och Centralasien, och har upptagit delar av Medelhavsområdet och Latinamerika. I var och en av de regioner där vatteninitiativet är aktivt har prioriteringar införts för att såväl vattenförsörjning och sanitära anläggningar som integrerad förvaltning av vattenresurserna ska finnas med som grundläggande teman. Finansiering, forskning och övervakning har också identifierats som övergripande beståndsdelar som är

relevanta för alla regionerna. För var och en av dessa beståndsdelar har en arbetsgrupp inrättats och en medlemsstat utsetts som ledare.

På vattenområdet bör nästa steg vara att införa flexibla och innovativa finansieringsmekanismer. Europeiska kommissionen har föreslagit²⁵ inrättande av en EU-vattenfond avsedd för vatteninitiativet i AVS-länderna på 1 miljard euro från Europeiska utvecklingsfonden. Fonden bör fungera som en katalysator för att dra till sig andra finansieringskällor. Kommissionen håller nu på och förbereder ett nytt meddelande om de särskilda procedurenliga arrangemangen som ska diskuteras inom EU:s relevanta organ och av ministerråden för AVS och gemenskapen. Om den blir godkänd kommer EU:s vattenfond för AVS-staterna att stödja genomförandet av det strategiska partnerskapet mellan AVS och EU som undertecknades på statsöverhuvudsnivå i Johannesburg.

Initiativ som bygger på att mottagarländerna ska vara ägare kan enbart genomföras med framgång om mottagande regeringar och intressegrupper involveras och mottagarländerna antar en efterfrågedriven nedifrån-och-upp-strategi. Två konferenser på hög nivå kommer att innebära möjligheter att fortsätta dialogen med intressegrupperna: Konferens i Nairobi i november 2003 om energiinitiativet, och den panafrikanska vattenkonferensen i Addis Abeba i december 2003 om vatteninitiativet.

För att stoppa olaglig skogsavverkning och handel med olagligt avverkad skog offentliggjorde kommissionen i maj 2003 en handlingsplan för EU om skogslagstiftningens efterlevnad, styrelseformer och handel (FLEGT),²⁶ som lade fram ett åtgärds paket som förbinder producentländernas styrelseformer med den rättsliga ramen för EU:s inre marknad. Handelsplanen innehåller ett antal frivilliga (men bindande) partnerskapsavtal med träproducerande länder och regioner. Genom dessa partnerskap kommer EU och partnerländerna att etablera en ordning med licenser som ska garantera att all timmerexport till Europa är laglig. Partnerskapen kommer också att uppmuntra styrelse reformer i träproducerande länder, särskilt med avseende på att främja större rättvisa och öppenhet i samband med skogsavverkning. För att lyckas med alla tre initiativen krävs fortsatt och förstärkt stöd från medlemsstaternas sida, samt att de är aktivt involverade i processen.

Pågående EU-insatser

- Tillhandahållande av lämplig finansiering för initiativen genom att bl.a. på ett tidigt stadium stötta partnerskap mellan den offentliga och den privata sektorn, och antagande av kommissionens förslag om att genomföra EU:s vattenfond för AVS-staterna.
- Utökad dialog med intressegrupper och mottagare på nationell och regional nivå, inklusive att ytterligare involvera NEPAD, för att understryka den roll som vatten, energi och skog spelar i de nationella och regionala strategierna mot fattigdom.

²⁵

”Inrättande av en EU-vattenfond”, KOM(2003) 0211, 23.4.2003.

²⁶

Kommissionens meddelande om ”skogslagstiftningens efterlevnad, styrelseformer och handel, förslag till en handlingsplan för EU”, KOM(2003) 251 slutlig.

– Utveckling av ägarskap bland intressegrupper och mottagarländer.– Arbete för att uppnå ytterligare samordningseffekter mellan EU:s initiativ och andra relevanta initiativ.

4.3. Hållbar globalisering och handel

Målet för Europeiska unionens strategi för hållbar utveckling i förhållande till globaliseringen är att den ska stå för större omfattning och ökad rättvisa, samt att hållbarheten ska öka, både socialt och med avseende på miljökraven.

EU:s inställning i Johannesburg var att ett bra resultat av världstoppmötet om hållbar utveckling skulle bidra till ett hållbart resultat av förhandlingarna om utvecklingsagendan från Doha, men också till att handelspolitiken i ökad omfattning skulle kunna bidra till global hållbar utveckling utanför Dohas räckvidd, genom positiva och stödjande åtgärder. Genomförandeplanen från världstoppmötet om hållbar utveckling bekräftar båda synpunkterna.

EU:s uppföljning av åtagandena från världstoppmötet om hållbar utveckling har följande målsättning:

- Att bidra till att resultatet av utvecklingsagendan från Doha blir en framgång på alla områden.
- Att genom kompletterande åtgärder öka handelns bidrag till hållbar utveckling.
- Att säkerställa bättre ömsesidigt stöd för handel, miljö och globaliseringens sociala dimension.
- Att främja samverkan och samarbete mellan WTO och relevanta internationella organisationer för att stödja det gemensamma målet för en hållbar utveckling.

Utvecklingsagendan från Doha kan vara till nytta för alla parter och medverka till att utvecklingsländernas behov tillgodoses, den kan bidra till goda styrelseformer, samt hantera gränssnittet mellan handel och miljö. Bakslaget vid ministerkonferensen i Cancún bestrider inte dessa målsättningar utan understryker att man bör fokusera ännu mera på dem. Kommissionen har nyligen utfärdat ett meddelande²⁷ som syftar till att återuppliva förhandlingarna om utvecklingsagendan från Doha. Meddelandet anger att EU:s grundläggande målsättning fortfarande gäller: En tydlig preferens för ett multilateralt handelssystem, som förutom tillträde till marknaden också innehåller en del som fastställer tydliga regler och behovet av att säkerställa att förhandlingarna resulterar i en utvecklingsrunda och bidrar till hållbar utveckling. Våra grundläggande målsättningar bör förbli oförändrade, i synnerhet när det gäller handel och miljö. Inriktningen på dimensionen politik och styrning föreslås dock bli starkare.

²⁷ Meddelande från kommissionen ”Reviving the DDA negotiations, the EU perspective”, (KOM(2003) 734 26.11.2003)

EU kommer att ge fortsatt stöd till ett positivt hållbart resultat inom ramen för utvecklingsdagordningen från Doha. Hållbarhetsaspekterna måste hela tiden avspeglas i förhandlingarna, i syfte att maximera potentialen för positiva samordningseffekter mellan liberalisering av handeln, miljöskydd och ekonomisk och social utveckling, och följas upp i alla internationella forum.

Efter världstoppmötet om hållbar utveckling har EU genom en rad åtgärder tagit flera viktiga steg på vägen mot att uppfylla sina åtaganden från världstoppmötet och även vidtagit en del kompletterande åtgärder till stöd för utvecklingsagendan från Doha.

EU har åtagit sig att i regionala och bilaterala handelsförhandlingar införa en materiell aspekt på miljö och hållbar utveckling, och det arbetet har påbörjats i samband med avtalet med Mercosur och de ekonomiska partnerskapsavtalen med AVS-länderna.

För att ge exportörer i länder utanför EU tillgång till teknisk information som de kan behöva beträffande tillträde till EU-marknaden håller kommissionen på att inrätta en särskild helpdesk för handel.

Kommissionen kommer att se över vad som konkret kan göras för att uppmuntra handel med miljövänliga varor, särskilt sådana som kommer från utvecklingsländer, inklusive genom förfaranden för offentlig upphandling. Idén är att bygga på initiativ under utveckling, antingen privata (t.ex. initiativ för rättvis handel) eller offentliga (t.ex. regeringsordningar för ekomärkning), och att stimulera att de utvecklas genom exportstöd, höjande av medvetenheten och lämpliga marknadsincitament.

Kommissionen stöder inrättandet av centra för hållbar handel och innovationer och ”European Trade Forum”, vars syfte är att bistå producenter i utvecklingsländer för att de ska kunna dra nytta av de möjligheter som dyker upp på marknaden, särskilt beträffande miljövänliga produkter.

Världstoppmötet om hållbar utveckling betonar med rätta behovet av att öka tillgången till samordnat, effektivt och målinriktat tekniskt bistånd som ska medverka till att hitta den bästa metoden för att ta itu med utmaningen hållbar utveckling. Utvecklingsländernas ansträngningar för att integreras i och dra nytta av det globala handelssystemet behöver effektivt stöd genom handelsrelaterad kapacitetssuppletering och tekniska biståndsprogram och projekt.

Europeiska unionen är den ojämförligt störste givaren av handelsrelaterat bistånd i dess vidare aspekt (inbegripet stöd till den privata sektorn med handelsutveckling) med mer än 2 miljarder euro, eller 48 % av det totala handelsrelaterade bistånd som tillhandahålls under referensperioden 2001-2002. På området handel och miljö överlämnade EG till WTO i september 2003 en ej fullständig översikt över medlemsstaternas och kommissionens handels- och miljörelaterade verksamhet som omfattade cirka 300 handelsrelaterade biståndsprogram till ett belopp av flera hundra miljoner euro.²⁸ Det visar att gemenskapen fullt ut erkänner att behovet av tekniskt bistånd för handel och miljö är en mycket viktig fråga för utvecklingsländerna om de ska kunna ta itu med utmaningen hållbar utveckling. Sådant bistånd bör i synnerhet

hjälpa utvecklingsländerna att skörda vinsterna av ytterligare liberalisering av handeln och nya möjligheter på marknaden, medan de närmar sig hållbar utveckling, även på den nationella nivån, inklusive genom utveckling av lämplig miljölagstiftning. På den internationella nivån bör man ytterligare beakta idén om ett strategiskt partnerskap mellan WTO och andra relevanta internationella organisationer som bidrar med tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad, i syfte att resurserna och experterna ska användas på bästa sätt och att samordningseffekter och komplementaritet maximeras (t.ex. UNEP/UNCTAD:s gemensamma arbetsgrupp för handel, miljö och utveckling, ILO-programmen om främjande av grundläggande arbetsnormer inklusive normerna för avskaffande av barnarbete och andra program med referens till ILO:s ”decent work agenda”).

Miljöinriktade exportkrediter kvarstår som en viktig prioritering. Att stärka utkastet till OECD:s rekommendation om gemensamma miljöstrategier och statsstödda exportkrediter, särskilt genom att generellt använda internationella standarder och ökad öppenhet, bör bana väg för att den formellt kommer att antas i början av 2004.

Företagens sociala ansvar (CSR) utgör kärnpunkten i debatten om hållbar globalisering. Europeiska unionen stöder CSR-reglerna (t.ex. de regler som baseras på OECD:s riktlinjer för multinationella företag eller de som bygger på ILO:s grundläggande konventioner), och referenser till dessa regler integreras för närvarande i handelsavtalen, men unionen har dessutom även inrättat ett flerpartsforum om företagens sociala ansvar som en uppföljning på kommissionens meddelande från juli 2002²⁹. Denna dialogprocess syftar till att utvärdera vad EU kan och bör göra för att främja CSR, både i närmiljön och globalt.

Konsekvensbedömningar är ett centralt verktyg som EU använder för att internalisera hållbarhetsfrågorna i handelspolitiken, särskilt i samband med sina förhandlingar om handelsavtal. Konsekvensbedömningarna förbättras hela tiden och för varje studie som genomförs växer kunskapsbanken och erfarenheten av vilken påverkan de har på handelsavtal om hållbar utveckling. Särskilt kan nämnas att det under ett stort seminarium om konsekvensbedömningar i februari 2003 fastställdes att en omfattande samrådsprocess på området är mycket viktig. Kommissionen lägger nu stor vikt vid att etablera effektiva nätverk och att sammanföra intressenter med olika bakgrund, exempelvis representanter och intressegrupper från utvecklingsländer, icke-statliga organisationer och tekniska experter. För att ta tillvara dessa erfarenheter har kommissionen beslutat att finansiera organiserandet av lokala seminarier i Mercosur- och AVS-länderna. Detta pilotprojekt kommer under de närmaste månaderna att ge oss en bättre bas för att definiera en referenspunkt för kvaliteten på samråden i framtida konsekvensbedömningsprocesser.

Europeiska kommissionen kommer också att verka för uppgradering av dialogen om konsekvensbedömning och hållbar utveckling med sina handelspartners för att underlätta involveringen av det civila samhället, och för att förbättra den ömsesidiga förståelsen för politisk samverkan, särskilt inom ramen för handelsförhandlingar. Kommissionen tror att det i vissa fall kan vara mycket lämpligt att direktfinansiera

²⁹ Meddelande från kommissionen om ”företagens sociala ansvar, näringslivets bidrag till en långsiktig stabil utveckling”, KOM(2002) 0347, se CSR-forum för ytterligare information: http://forum.europa.eu.int/irc/empl/csr_eu_multi_stakeholder_forum/info/data/en/csr%20ems%20forum.htm

utvecklingsländer eller relevanta internationella organisationer, t.ex. UNEP, för att utföra hållbarhetsbedömningar. Den anser också att det är ytterst viktigt att reagera på resultaten av konsekvensbedömningarna och integrera dem i handelspolitiken och, om det behövs, även på andra politiska områden.

Slutligen är det också mycket viktigt att stärka den hållbara utvecklingens sociala pelare. Inom ILO inrättades i februari 2002 ett globalt arbetsutskott som fick det viktiga uppdraget att arbeta med den sociala dimensionen av globaliseringen, i syfte att kartlägga hur man politiskt främjar en globaliseringsmodell som ska bekämpa fattigdom, främja tillväxt och anständiga arbetsvillkor, och bistå det internationella samfundet för att skapa större politisk samstämmighet. Arbetsutskottet ska presentera sin rapport i mitten av februari 2004.

Pågående EU-insatser

- Deltagande i WTO-förhandlingarna i överensstämmelse med utvecklingsagendan från Doha, i synnerhet i syfte att möjliggöra en effektiv integration av utvecklingsländer i världshandelssystemet.
- Förstärkning av hållbarhetsdimensionen i regionala och bilaterala handelsavtal som håller på att förhandlas.
- Att förstärka den internationella ekonomiska styrningen genom samarbete mellan WTO och Bretton Woods-institutioner och uppnå att handeln och miljön ömsesidigt stöttar varann genom rutiner för samarbete som involverar WTO, FN:s miljöprogram/multilaterala miljöavtal och UNCTAD.
- Att främja handeln med miljövänliga varor, särskilt från utvecklingsländer, genom helpdesken för handel, stöd till centra för hållbar handel och innovationer och andra åtgärder.
- Att arbeta med program för kapacitetsuppbyggnad och tekniskt bistånd för att hjälpa utvecklingsländer att öka sin export och utforma politiska åtgärder som svar på hållbarhetsutmaningar. Att stödja ett strategiskt partnerskap mellan WTO och andra relevanta internationella organisationer som är engagerade i handelsbistånd och kapacitetsuppbyggnad för hållbar utveckling.
- Att förbättra utkastet till OECD-rekommendationen om exportkrediter och miljö, i syfte att få den formellt antagen i början av 2004.
- Att arbeta för att stärka företagens sociala och miljömässiga ansvar, inbegripet det bidrag som företagen inom EU ger till hållbar utveckling i tredje länder, och att genomföra OECD:s riktlinjer för multinationella företag.
- Att bidra till uppföljning och genomförande av rapporten från WCSDG.
- Att utveckla metoder för hållbarhetsbedömning och föra en dialog med de intressegrupper som är engagerade i processen för hållbarhetsbedömning.

4.4. Styrelseform för hållbar utveckling

Det finns ett ökande samförstånd om att systemet för globala styrelseformer måste uppnå legitimitet, samstämmighet och effektivitet. Detta kräver förnyad granskning av de internationella styrelseformerna och av samspelet mellan de viktigaste institutionerna som representerar den hållbara utvecklingens dimensioner.

Mer än någonsin krävs nu strategiska partnerskap mellan dessa institutioner, i syfte att stödja multilateralismen och uppnå målen från Johannesburg. Det krävs också att sammanhållningen säkerställs och att samordningseffekter utvecklas så att alla större FN-konferenser kan följas upp. Kommissionen följer noggrant arbetet i den tillfälliga arbetsgruppen för integration, samordnat genomförande och uppföljning av resultaten av de större FN-konferenserna och toppmötena på de ekonomiska och sociala områdena, och hoppas att gruppens arbete ska resultera i en gemensam ram för uppföljning av större FN-konferenser, som inte bara är avsedd för uppföljning av världstoppmötet om hållbar utveckling, utan för hela FN-familjen.

Ett utökat partnerskap mellan kommissionen och FN-organen, fonderna och programmen, i enlighet med kommissionens förslag³⁰, skulle kunna vara ett stöd när det gäller att uppnå dessa mål. Ett exempel på detta är det förnyade partnerskapet mellan Europeiska kommissionen och ILO, som omfattar samarbete för att främja anständiga arbetsvillkor, bekämpning av fattigdomen och globaliseringens sociala dimension. Ett strategiskt partnerskap mellan kommissionen och ILO på området för utvecklingssamarbete håller på att förberedas.

Förstärkta internationella styrelseformer för hållbar utveckling är helt uppenbart ett väsentligt krav om arbetet med att genomföra målen från världstoppmötet om hållbar utveckling ska kunna gå vidare. I detta avseende har Europeiska rådet understrukt behovet av att stärka Förenta nationernas miljöprogram (UNEP) och att beakta behovet av att det uppgraderas institutionellt genom att ett FN-organ för miljön inrättas. På kort/medellång sikt bör UNEP:s politiska auktoritet stärkas och dess budgetmässiga grund förbättras. EU bör också främja samordning emellan, och genomförande av, multilaterala miljöavtal, t.ex. genom effektivare mekanismer för bedömning av hur avtalen följs. Ratificeringen av de multilaterala miljöavtalen, särskilt Kyotoprotokollet, kvarstår som en mycket viktig prioritering för EU.

EU bör fortsätta att spela en framträdande roll i Förenta nationernas kommission för hållbar utveckling. FN:s kommission för hållbar utveckling innehar en unik roll i FN-systemet genom att den sammanför regeringar, internationella organisationer och större grupper, och utökar dialogen på nyckelområden för hållbar utveckling. Dess arbetsprogram för 2004-2017 antogs i maj 2003, och fokuserar mycket starkt på genomförandet av mål och målsättningar från världstoppmötet om hållbar utveckling. FN-kommissionens överläggningar bör på detta sätt få ett mera praktiskt och handlingsinriktat fokus.

Förändrade konsumtions- och produktionsmönster, vilket är ett centralt tema på Johannesburgagendan, är en huvudsakligen intern utmaning för EU. Samtidigt måste EU gå i täten för det pågående internationella arbetet med att utveckla ett tioårigt

³⁰ Europeiska unionen och Förenta nationerna: Vårt engagemang för multilateralism, KOM(2003) 526 slutlig.

ramprogram om hållbar konsumtion och produktion genom att aktivt stödja den process som startades i Marrakech i juni i år av UNDESA och UNEP. Det är också viktigt att säkerställa att åtgärderna på området hållbar konsumtion och produktion stöder hållbar utveckling i utvecklingsländer.

Medan bättre styrelseformer för hållbar utveckling på internationell nivå är av avgörande betydelse, är goda styrelseformer först och främst en frågeställning på nationell nivå. Bristande nationell politik har i många länder, inte bara i utvecklingsländer, varit en viktig orsak till att klyftan mellan fattiga och rika har vidgats, både inom och mellan länder och regioner.

Genomförandeplanen från världstoppmötet om hållbar utveckling understryker med rätta det nationella ansvaret för att införa tydliga och effektiva lagar som stöd för hållbar utveckling. Den uppmanar även länderna att år 2005 börja utveckla och genomföra nationella strategier för hållbar utveckling. Dessa skulle, där det är tillämpligt, kunna utarbetas inom ramen för strategierna för fattigdomsbekämpning. EU bör stödja införande av strategier för fattigdomsbekämpning som även omfattar goda styrelseformer. Genomförandet kan ske med användning av tekniskt bistånd och kapacitets- och institutionsuppbyggnad.

Genomförandet på lokal nivå och de lokala myndigheternas roll är avgörande för om åtagandena från världstoppmötet om hållbar utveckling ska kunna genomföras. Lokala Agenda 21 är en av nycklarna till ökat genomförande och ökad medvetenhet om hållbar utveckling. Utvecklingen av sådana strategier, även i utvecklingsländer, bör stimuleras ytterligare genom deltagande av större grupper.

Genomförandeplanen från världstoppmötet om hållbar utveckling innehåller ett ”regionaliseringsuppdrag”, vilket innebär en stark inriktning på initiativ och institutionella ramar på regional och subregional nivå. I överensstämmelse med detta uppdrag bör EU stödja en förstärkt roll för regionala ramar för samarbete som t.ex. NEPAD, ASEM, ASEAN och Mercosur, och stärka sitt engagemang i subregionala processer (t.ex. samarbete i Medelhavsområdet och Östersjöområdet).

Det kommer också att bli en ökad fokusering på regionalt och subregionalt fullföljande av genomförandeplanen från Johannesburg i det arbete som utförs av FN:s kommission för hållbar utveckling. FN:s regionala kommissioner har inbjudits att organisera ett regionalt genomförandeforum i början av varje tvåårsperiod. Det första regionala UNECE-mötet kommer att äga rum i januari 2004. En av de största utmaningarna för UNECE kommer att bli att utveckla en lämplig struktur för att på ett integrerat sätt kunna hantera de tre dimensionerna av hållbar utveckling.

Pågående EU-insatser

- Insatser för att stärka såväl den multilaterala styrelseformen och Förenta nationernas roll i det internationella samarbetet om hållbar utveckling som den internationella miljöstyrningen, i enlighet med Europeiska rådets slutsatser i mars 2003.
- Främjande av integrerad och samordnad uppföljning av större FN-konferenser.
- Stöd till FN:s kommission för hållbar utveckling som det viktigaste internationella forumet för att övervaka uppföljningen av genomförandeplanen

från Johannesburg, liksom även uppföljning på regional nivå.

- Aktivt deltagande i arbetet med att fastställa ett tioårigt ramprogram om hållbar konsumtion och produktion.
- Stöd till att alla länder år 2005 ska ha utvecklat och genomfört nationella strategier för hållbar utveckling, där det är tillämpligt ska de utarbetas inom ramen för strategierna för fattigdomsbekämpning
- Främjande av att det civila samhället och den privata sektorn får en mera aktiv roll, genom stöd till relevanta initiativ som i detta avseende lanserades vid världstoppmötet om hållbar utveckling (t.ex. partnerskap beträffande ”Principle 10” om tillgång till information och allmänhetens deltagande).
- Aktivt deltagande i utveckling av ramar för regionalt och subregionalt samarbete inom befintliga strukturer (t.ex. FN:s regionala kommissioner), liksom även stöd till pågående initiativ som det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (NEPAD).

5. SLUTSATSER

Under de kommande åren kommer genomförandet av de åtaganden som gjordes vid världstoppmötet om hållbar utveckling att innebära en fortsatt utmaning för EU. Många av de mål som fastställdes i Johannesburg är långsiktiga, men det är ändå viktigt att redan på ett tidigt stadium visa att åtgärder vidtagits och att vissa framsteg gjorts.

De viktigaste interna utmaningarna för EU består i att ändra ohållbara konsumtions- och produktionsmönster, att säkerställa att naturresurserna förvaltas på ett hållbart sätt, och att nå slutmålet som innebär frikoppling av den ekonomiska tillväxten från användningen av naturresurser och miljöförstöring. Utåt kommer EU:s trovärdighet att vara ytterst beroende av att de internationella åtagandena genomförs med effektivitet. EU kommer att lämna ett stort bidrag till bekämpningen av fattigdomen om de åtaganden som gjordes i Monterrey genomförs i rätt tid. Partnerskapsinitiativen om vatten, energi och skog som lanserades av EU i Johannesburg är också viktiga för att befästa vår trovärdighet.

Bakom alla dessa insatser ligger frågeställningen om samstämmighet. Det är uppenbart att de centrala mål som ska påverka genomförandet av alla våra åtaganden ska vara att undvika skadliga effekter utanför EU och att uppnå intern politisk samstämmighet. Unionens viktigaste verktyg vid genomförandet av de åtaganden som gjordes i Johannesburg kommer att vara EU:s strategi för hållbar utveckling. Den nya kommissionens granskning av strategin 2004 innebär en möjlighet att säkerställa att de åtaganden som gjordes i Johannesburg har integrerats fullt ut i utformandet av politiken på EU-nivå.

Världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg hade ett avgörande inflytande på utvecklingen av samordningseffekterna mellan alla de olika men ömsesidigt stödjande internationella processer, som är inriktade på ekonomisk och social tillväxt och miljöförbättringar. För hållbar utveckling innebär det ett globalt uppsving. De åtaganden som gjordes i Johannesburg kommer att omsättas i kraftfulla åtgärder för att stödja multilateralismen, målsättningarna och genomförandet.

Ett år senare kommer de utmaningar som det multilaterala systemet står inför, särskilt på områdena säkerhet och handel, att kräva att stödet för starka internationella styrelseformer förnyas. I det sammanhanget kommer EU att mer än någonsin tidigare behöva kämpa för multilateralismen.

För att klara detta måste EU, internt såväl som externt, påta sig ansvaret för att gentemot utvecklingsländerna uppfylla alla åtaganden som gjorts i Johannesburg, Doha och Monterrey. Under denna process, som baseras på vårt eget förväntade slutresultat, måste EU nå ut globalt med sin agenda för social och ekonomisk tillväxt och miljöförbättringar, där de centrala principer och värderingar som utgör kärnpunkten i den europeiska sociala modellen förklaras.